

ULRICH SINN, *Einführung in die klassische Archäologie*, C.H. Beck, München, 2000, 240 p., 32 fig.

Lucrarea profesorului Ulrich Sinn (în continuare, în text, U.S.) de la Universitatea din Würzburg, apărută în seria *Studium* a editurii C.H. Beck din München (din aceeași serie au mai apărut: Manfred Clauss, *Einführung in die alte Geschichte*, 1993; Peter Riemer, Michael Weißenberg, Bernhard Zimmermann, *Einführung in das Studium der Gräzistik*, 2000; Peter Riemer, Michael Weißenberg, Bernhard Zimmermann, *Einführung in das Studium der Latinistik*, 1998), reprezintă nu doar un simplu *vademecum* pentru studenți, în special germani, care optează pentru această specialitate, ci și o plăcută lectură atât pentru specialiști, cât și pentru mai puțin cunoscători ai domeniului.

Volumul cuprinde, pe lângă o scurtă prefață (p. 9), 12 capitole (I. *Introducere*, p. 11–15; II. *Câmpul de cercetare al arheologiei clasice*, p. 16–32; III. *Locul arheologiei clasice*, p. 33–40; IV. *Moduri de lucru și mijloace auxiliare*, p. 41–73; V. *Probleme caracteristice și moduri metodice de abordare în 24 de exemple*, p. 74–191; VI. *Formarea arheologilor clasici*, p. 192–212; VII. *Locurile de desfășurare a activității arheologilor clasici*, p. 213–221; VIII. *Instituții importante*, p. 222–225; IX. *Bibliografie*, p. 226–227; X. *Prescurtări*, p. 228–229; XI. *Indice și glosar*, p. 230–237; XII. *Proveniența ilustrațiilor*, p. 238–239). Aproape fiecărui capitol și subcapitol i se adaugă o bogată bibliografie, mai ales din Germania, Anglia și SUA, din ultimul sfert de veac. Articolele indicate în bibliografie sunt date cu titlul complet. Lipsa notelor, explicabilă într-o astfel de lucrare, mărește cursivitatea textului. Ilustrația și desenele sunt bine venite, dar se constată o lipsă totală a hărților, necesare într-un astfel de demers.

Pe de o parte, pentru fiecare zonă și etapă sunt date elementele fundamentale și definiții termenii de bază ai arheologiei clasice, pe de altă

parte, descrierea monumentelor (reprezentând jumătate din volum) este cuprinzătoare, făcând loc disputele de idei.

Din cele 24 de exemple analizate de autor am ales, pentru această prezentare, doar două, care au o strânsă legătură cu preocupările arheologiei clasice din România și care au fost trecute cu vederea de specialiștii români. Este vorba de reliefurile lui „Charon” din Kerameikos și de o cană de bronz cu reprezentări din războiul dintre romani și daci de la începutul sec. al II-lea d. Chr.

Semizei sau negustori? „Outsider-i” onorați în Atena sfârșitului de epocă clasică – Piatra de mormânt ca oglindă a vieții cotidiene într-un oraș. Aceasta reprezintă titlul subcapitolului rezervat așa numitului relief al lui „Charon” (p. 114–119), textul lui U. S. bazându-se pe o analiză întreprinsă de A. Scholl cu câțiva ani în urmă (JDAI 108, 1993, p. 353–373). Descoperit în 1863 în Kerameikos, acest relief face o figură aparte în contextul reprezentărilor attice de banchet funerar. Monumentul (marmură pentetică, reliefurile: în. 1,20 m, lung. 1, 62 m) a fost amplasat secundar, probabil în epoca imperială, făcând parte la origine dintr-un alt ansamblu arhitectonic, un *naiskos*. Stilistic, reliefurile sunt datate 330–320 a.Chr. Scena de banchet nu are a face cu lumea de dincolo, ci reprezintă o scenă de ospăț a uneia din numeroasele asociații de prieteni din Athena. Imbrăcămintea, coafura și barba personajului din barcă îi trădează originea nord-pontică, figuri asemănătoare regăsindu-se în toreutica stilului greco-scit din a doua jumătate a sec. al VI-lea a.Chr. (cupă de argint descoperită la Gajmanova Mogila, aflată acum la Kiev). Alte indicii că personajul nu este Charon, așa cum s-a considerat la un moment dat, sunt reprezentate de faptul că tipul de barcă în care stă nu se întâlnește pe *lekythoi*-i cu fond alb, unde această scenă este des înfățișată, ci este o barcă tipic attică de comerț din sec. al IV-lea a.Chr. și

de poziția personajului, aflat într-o atitudine nepăsătoare. La această perioadă de criză a grânelor la Athena se referă mai multe surse literare care evidențiază rolul de exportator al zonei Mării Negre. Acest relief aparținea, așadar, probabil unui metec venit dintr-o cetate nord-pontică; alături de monumentul funerar al unei familii de meteci originară din Istros, descoperit la Pireu, datat cam în aceeași perioadă, el poate contribui la conturarea unei imagini cuprinzătoare a relațiilor comerciale dintre Attica și regiunile pontice. Din punct de vedere metodologic, acest studiu de caz prezintă interes în măsura în care arată importanța arheologiei clasice în interpretarea unor surse literare care, în cele mai multe cazuri, sunt lacunare pentru spațiul pontic.

A doua piesă, care în mod curios nu a fost luată deloc în considerare de specialiștii români care se ocupă de relațiile dintre romani și daci¹, a fost publicată prima dată de Th. Schäfer în 1986 (MadrMitt 27, p. 345, pl. 66, reluată apoi de același autor într-un studiu complex în JDAI 104, 1986, p. 283–317). Interpretarea acesteia este preluată de U.S. cu titlul Faima războiului scoasă la lumină – Împăratul Traian și puternica conștiință de sine a soldaților săi de

elită (p. 160–165). Este vorba de o cană (î. 35 cm) descoperită în Tibru, la Roma și aflată în 1989 pe piața obiectelor de artă de la Londra. Două frize continue înconjoară corpul și gâtul. Este, după friza de pe columnă, al doilea monument arheologic narativ care amintește războaiele duse de Traian împotriva dacilor.

Imaginea centrală de pe corpul vasului este cea a unei scene de luptă, în care se înfruntă 22 de personaje bine reliefate de către meșter. Personajele sunt aranjate în două sau trei câmpuri înspre fundal; este sugerat ca loc al luptei un oraș întărit. Personajul central al luptei a fost identificat cu Traian, iar cel din spatele acestuia cu prefectul pretoriului Tiberius Iulius Aquilinus Castricius Saturninus Claudius Livianus, pentru care a fost făcută probabil această cană. Umărul câinii este marcat de un relief în care apar diverse arme și haine militare. Friza de pe gât îi înfățișează pe împărat, în spatele căruia se află o Victoria, pe pretorianul Tiberius Claudius Livianus, reprezentat ca signifer, și pe alți doi soldați romani, care aduc cu ei doi prizonieri daci.

Iulian Bîrzescu

ALEXANDRA DIMITROVA-MILČEVA, *Terra Sigillata und dünnwandige Keramik aus Moesia Inferior (Nord-Bulgarien)*, Sofia, 2000, 74 p., 6 fig., 8 tab., 30 pl.

Cartea Alexandrei Dimitrova-Milčeva este o încununare a unor mai vechi preocupări ale arheologiei bulgare. Sunt acum reunite cercetări mai vechi și mai noi privind ceramica de lux de tip occidental din perioada secolelor I–III în zona Moesiei aflată actualmente pe teritoriul Bulgariei. Privind harta descoperirilor, lesne se observă că ele se înșiră cu precumpănire de-a

lungul Dunării, marcând de altfel și drumul lor de pătrundere.

Piese provin din 12 puncte începând cu Ratiaria din Moesia Superior și continuând cu Oescus, Dimium, Novae, Transmarisca și Durostorum, ca să nu le amintim decât pe cele mai importante. Novae se detașează de toate celelalte prin numărul cel mai mare de exemplare. Piese sunt grupate evident pe centre și în ordinea cronologică firească. Există trei mari capitole reprezentând cele trei mari categorii ceramice: sigillatele lise, sigillatele cu decor în relief și ceramica cu pereți subțiri.

În cadrul primelor trei capitole un loc aparte îl ocupă ceramica italică. Din punct de vedere cronologic produsele italice pătrund în zonă în timpul împăraților Tiberius și Claudius, atingând

¹ Const. C. Petolescu, *Scurtă istorie a Daciei romane*, București, 1995; idem, *Dacia și Imperiul Roman. De la Burebista până la sfârșitul Antichității*, București, 2000; V. Sîrbu, G. Florea, *Les Gêto-Daces. Iconographie et imaginairie*, Cluj-Napoca, 2000. Articolul lui Th. Schäfer din 1989 nu apare nici la K. Strobel, SCIVA 49, 1989, 1, p. 61–96.